עין משפט נר מצוה

שא א מיי' פ"ה מהל' מכירה הל"ו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ [סי' קלה סעי' ב] וסי' רג סעי' ל

שב ב מיי' שם פ"ג הל"ל סמג שם טוש"ע שם סי' קלח סעי' ח:

שג ג ד מיי' פ"ט מהל' מכירה [הל"ל] והל"ג:

מוסף רש"י

פירות לא עבדי חליפין. כל דבר שאינו כלי ואפילו שוה הרבה (ב"מ מז:). אם נתן מנה״א בתורת חליפין כמו סודר לקנות בהן שדה או שוס דבר בחליפין, לא קנו, והאי כל דבר מפרש ליה דהכל נקנה במעגל (לעיל ח:). **דבר תורה** מעות קונות. מכיון שנתן מעות למוכר אין אחר מהם יכול לחזור, דגמרינן מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו (תולין פב.) קל וחומר בלוקח מן ההדיוט (ערובין פא:). ומשיכה לא קניא (בכורות יג:). **שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה.** שנתת לי מעות עליהן הלכך מוקמינן להו בכשות מוכר כי היכי דליתמר נפשיה עליהו ונעקר לגלוגיהו (ערובין פא:). דאי מוקמת להו לפירי בחטיות הלוקח משנתן מעות, אי מתרמי דליקה בבית המוכר שהפירות שם לא יהא לגלוגיהו, אבל אם מוקמ ממעות להו לפירות (תוליין פב. וכעי"ז ב"מ מז:). **אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.** ולא מצי למיהדר כאילו מסירתו להדיוט (תוספות כב:). דלמיבב [ויקרא כז יד] ואים מי יקדיש [וגו'] מולא שפתיך תשמור [וגו'] [דברים כג לד] (רשב"ם ב"ב קלג:). **בית זה.** הקדש לגדלה הבית וקדושת המים הם (תולין קלט.).

תוס' ר"י הזקן

מטבע. שלזה מטבע ולזה פרה. **מאי כיצד.** ה"ג **כיצד המחליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור.** פ) אי נמי (או) בשר חמור בשור, דבשר מקריא פירי ג) ולא בהמה בחייה מקריא פירי ונעשית חליפין, כדתנן בהדיא [ב"מ ק, א] המחליף פרה בחמור ולידה וכן המוכר שפחה ולידה זה אומר ברשותי ולדה. זה אומר ברשותי ולדה. מדנקט גבי פרה מחליף וגבי שפחה מכר אלמא בהמה בחייה נעשית חליפין. [ד]אפילו לרב נחמן נעל לאו דוקא אלא להוציא כל דבר שאין עושה בו מלאכתו כגון פירות, ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין, משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא וה"ש כתב [בב"מ מו, ב ד"ה הכי, עי"ש] ה"ג כיצד החליף שור בפרה, ול"ג בשר שור דלרב נחמן נעל דוקא כלומר (בהמה ולא כלי) [כלי ולא בהמה] ולא פירות. ולא נהירא דהא אמרינן בפרק הזהב [ב"מ מז, א] כמאן כתבינן וקנינא במנא דכשר למקניא ביה, במנא לאפוקי מדרב ששת, ביה אמר רב פפא למעוטי מטבע, ולדברי ר"ש הואיל ואפיקנא מדרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין מטבע נמי בכלל. ועוד אמאי לא אמר למעוטי בהמה. ולדברי ר"ש ודאי מתני' בהמחליף פרה בחמור מתוקמא שהחליף דמי שור בפרה* כי היכי דאמר ויש דמים שהם כחליפין אמאי לא אותיב מינה לרב נחמן דפשטא דמתני' לא משמע הכי. והעיקר מה שפירשנו. וכן פירשו הר"ם [מכירה פ"ה ה"ו, עיי"ש] והרי"ף. **הניחא.** למאי דקס"ד מעיקרא דאוקימנא למתני' דה"ק החליף בשר שור בפרה קא מותיב, אבל לשניא דרב יהודה לא קשיא דשור ופרה תנן, ואפילו רב נחמן [דס"ל] דפירי לא עבדי חליפין בבהמה בחייה [מודה] כדכתבינן. וה"ש פירש דאף לרב יהודה קא מותיב לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין ה"ה לבהמה [ומחווורתא] כדכתבינא. וא"ת לפי' דילן לישני השתא לרב נחמן דה"ק ומטלטלין נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה. וי"ל דלהא לא איצטריך דהואיל וס"ד דמטבע נעשה חליפין כ"ש בהמה אלא דצריכא מינה אשמעינן שיש מטבע ניתן בתורת דמים ולא בתורת חליפין שהוא קונה. **כיצד החליף דמי שור.** ונעשו הדמים חוב אצלו כשמשך השור אמר לו לוקח פרה יש לי קבל אותה בדמי השור קנה הפרה בכל מקום שהיא כיון שאמר הן, דמילתא דלא שכיח היא כדמפרש. **מעות קונות.** דעת הר"ם [שם פ"ו ה"ד] לא שנא מעות בעין או מעות הלואה כמו שכתבנו בהאיש מקדש [מז, א ד"ה במכר]. איכא מאן דאמר דוקא מעות בעין קונות שהרי ג) עבד עברי נקנה בכסף ואם גופו קנוי בכסף

*נראה דצ"ל דמי פרה בחמור ועי' תוס' כאן סוד"ה ה"ק במש"כ ומיהו מצינו למדחי וכו' (ד"ו).

מסורת הש"ס

ג) [ע' תוס' זבחים יג. בסוף ד"ה דיקא נמי], ד) [בכת"י: ופירוש], ה) ב"מ מו: מז., ו) [לעיל ח. ב"מ מו: מז.], ז) [בכת"י נוסף: דרב נחמן. וכ"ה בב"מ מו:], ח) [לעיל כו. וש"נ], ט) [עיינוהו סנ: ושם נתמן], י) [בדרים כנו: ע"ז סנ. תמורה כנו: ב"מ ו. ב"ב קנב: תוספתא דקדושין פ"א ה"ז [תוספתא ב"ק פ"ל ה"ג, ותוספתא דערכין פ"ל ה"כ], יא) תולין קלט. ערכין כ:, יב) [בכת"י: ובהדיוטן], יג) [נשון רש"י בב"מ: ואמטעינן דמטלטלי ופירי נעשין חליפין. ובתוס' המעתיקו תורת], יד) [תוס' המעתיקו: דמסיב טפי ודמי לכלי. ובכת"י בב"מ כתב דהגיגלא הנכונה בגמ' שור בפרה או חמור בשור וע"ג בשר], טו) [לעיל כו ע"ב], טז) [בתוס' בהשתקה מכש"ש נוסף כאן: דעבדי חליפין א"כ בשור מי קאמר ר"נ דעבדי חליפין], יח) [רות ד, ז], יט) [בתוס' נוסף: משמע דבעינא דוקא נעל אבל כל דבר אחר אפילו אינו כלי פירות חליפין, ועיין רש"ל, ותיכהרש"ל], כ) [שם], כא) [ב"מ מה ע"ב], כב) ל"ל דתניא [מהכרש"ל ועי' רש"ש], כג) [ב"מ מב ע"ב], כד) [וע"ע תוס' עיינוהו פפ: ד"ה שמא וכו' ביתר ביאור], כה) [בגמ' הכי איתא], כו) [בגמ' מיתור], כז) [אלא"ל ואף], כח) [מכאן עד סוה"ד ל"ב, ותיבון שיש לחוס מסרון לו ע"ב], כט) [אל"ל אוקימתא].

מוסף תוספות

א. לשון משי ולחרוש. תוס' ב"מ מו: דהא מטבע נמי חשיב כלי לענין חליפין אע"ג דלא חשיב כלי לענין טומאה עד שיתקנו לשקול בו משקולות. תוס' הרש"ש. ב. זה אומר ברשותי ילדה זוה אומר ברשותי ילדה דאלמא במשיכת החמור נקנית הפרה דאי בשמשכו שניהם זה חמור וזה פרה ניחוי ולד ברשותיה דמאן קאי. לשד"ל. ג. נ"א וקאמר. תוס' נוץ. ד. [דקאמר שם] משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה ודייקינן ש"מ חליפין דמקפיד עלייהו לא הוו חליפין והשתא היאך מדקדק משם דילמא הא דלא קנה משום דפירי לא עבדי חליפין. תוס' הרש"ש. ורבא נמי דפריקה כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלה וכו' דלא הוי משיכה מעליתא אלמא אי לאו הכי קנה וסתמא דמילתא רבא כר"נ רביה ס"ל בפירי דלא עבדי חליפין וקי"ל כותיה. רשד"ל. ה. ואי לא מותיב להו בקרקע הוי פשיעותא לגבי נורא כדמוכח התם (בב"מ מב.) גבי ההוא דאותיר זוזי בצריפא דאורבנא. תוס' עיינוהו פפ.

תוס' ר"י הזקן (המשך)

ממונו לא ב"ש [בכורות יג, א]. נשרפו חיטיך. ולא טרח לאצולינהו והשתא דידע דמצי למיהדר טרח לאצולינהו. והא דאמרינן בפרקין דלקמן [שם] ר"ש הואיל ואפיקנא מדרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין מטבע נמי בכלל. ועוד אמאי לא אמר למעוטי בהמה. ולדברי ר"ש ודאי מתני' בהמחליף פרה בחמור מתוקמא שהחליף דמי שור בפרה* כי היכי דאמר ויש דמים שהם כחליפין אמאי לא אותיב מינה לרב נחמן דפשטא דמתני' לא משמע הכי. והעיקר מה שפירשנו. וכן פירשו הר"ם [מכירה פ"ה ה"ו, עיי"ש] והרי"ף. **הניחא.** למאי דקס"ד מעיקרא דאוקימנא למתני' דה"ק החליף בשר שור בפרה קא מותיב, אבל לשניא דרב יהודה לא קשיא דשור ופרה תנן, ואפילו רב נחמן [דס"ל] דפירי לא עבדי חליפין בבהמה בחייה [מודה] כדכתבינן. ור"ש פירש דאף לרב יהודה קא מותיב לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין ה"ה לבהמה [ומחווורתא] כדכתבינא. וא"ת לפי' דילן לישני השתא לרב נחמן דה"ק ומטלטלין נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה. וי"ל דלהא לא איצטריך דהואיל וס"ד דמטבע נעשה חליפין כ"ש בהמה אלא דצריכא מינה אשמעינן שיש מטבע ניתן בתורת דמים ולא בתורת חליפין שהוא קונה. **כיצד החליף דמי שור.** ונעשו הדמים חוב אצלו כשמשך השור אמר לו לוקח פרה יש לי קבל אותה בדמי השור קנה הפרה בכל מקום שהיא כיון שאמר הן, דמילתא דלא שכיח היא כדמפרש. **מעות קונות.** דעת הר"ם [שם פ"ו ה"ד] לא שנא מעות בעין או מעות הלואה כמו שכתבנו בהאיש מקדש [מז, א ד"ה במכר]. איכא מאן דאמר דוקא מעות בעין קונות שהרי ג) עבד עברי נקנה בכסף ואם גופו קנוי בכסף

*נראה דצ"ל דמי פרה בחמור ועי' תוס' כאן סוד"ה ה"ק במש"כ ומיהו מצינו למדחי וכו' (ד"ו).

שאמר לו טרח לאצולינהו. אם לא נתנו בתורת חליפין נקנו חליפין לגלוקח כמשיכה שמשך בעל המקח את זה ואשמעינן כ) דתורת חליפין במטלטלין ולמימר דלא"ג דליתנהו כלי אלא מטלטלין בעלמא הוו חליפין ולא מטבע דלאו אשמעינן: **דיקא נמי.** דלאו מטבע אתא לאשמעינן: **מאי ניעלה.** ה"ל למיתני כיצד החליף מעות בפרה: **ה"ק כו'.** תרתי אתא לאשמעינן נקט בריש מטבע והדר אשמעינן שאר מטלטלין: **ופירי נמי כו'.** כל מידי דלא הוי כלי פירי קרי ליה לענין חליפין ומשום דפירי שכיחי נקט פירי: **עבדי חליפין.** עושין תורת חליפין ולא אמרינן נעל דוקא: **בשר שור.** וכ"ש שור מי כ) דעדיף טפי דדמי לכלי שמשתמשין בו: **הניחא לרב ששת.** איכא למתרוצי למתניתין דין למאי דס"ד מעיקרא דין הנישוס כל הנישוס: **אלא לר"נ.** מאי כיצד למאי דס"ד מעיקרא ואף למאי דאוקימנא נמי ליתא. פלוגתא דרב ששת ור"נ בפרק הזהב (ב"מ דף מז.): **ה"ק יש דמים שהן כחליפין.** כולה מתני' חדא מילתא קאמר ומטבע עסקינן וה"ק כל הנעשה דמים באחת דהיינו מטבע פעמים שדמים קונים כמו חליפין דנעל ואף כשנתנוהו בתורת דמים כיצד החליף דמי שור בפרה כלומר מכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו המנה אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמיו אמר לו הן שמחה לו במנה אמר לו מוכר השור המעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה מעות הללו קונים בלא משיכת הפרה כחליפין עכ"ל ויש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ומפרשי דר"נ ורב ששת פליגי בפירי דוקא כגון פירות ממש או בשר שור ולא בשאר מטלטלין ומוליכין הסוגיא בתר מאי דס"ד מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר מטלטלין דעבדי חליפין ג"כ בשור מי קאמר ר"נ דעבדי חליפין ולאו מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) דאמר קא נעל אין מידי אחריגא לא בשריפתן אפסיד ולא בהלכתן דאתכר להכי אוקמינהו בדשותיה להיות הפסד הסריפה עליו והשכר לחזור אם נתייקרו לתימסר נפשיה לגאולינהו: **במילתא דלא שכיחא.** שאר נתינת מעות במקח: **מילתא דלא שכיחא.** שיהא חייב לו הדמים קודם לכן: **משיכה מפורשת.** וליף להא מאו קנה מיד עמיתך ול"ש לא שכיחא מדשכיחא: **הניחא לי' סבר לה כרב ששת.** דשאר מטלטלין שאינן כלי נעשה חליפין מוקי לתמתיתין כרב ששת כל הנישוס כדאוקימנא דהא אתא לאשמעינן: **אלא לי' סבר לה כרב נחמן.** דאמר נעל דוקא דהוא כלי: **ומטבע לא קני.** לר"ל מדאורייתא דנימא יש דמים שהם כחליפין לאוקמי אדאורייתא במלתא דלא שכיח כדאוקמה ר"נ היכי מתרץ לה למתניתין דין לדסליק אדעתין מעיקרא דין למאי דאוקימנא. יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ואמרי פלוגתא דר"נ ורב ששת בפירי דוקא ולא בשאר מטלטלין ומוליכין שיטת הסוגיא בתר מאי דסליק אדעתא מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר כ) מטלטלין ולאו מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בהזהב (דף מז.) דאמר קא נעל כ) אין מידי אחריגא לא ע) לא טעמא דרב ששת מלקיים כל דבר ע) בכל דבר ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה כ) שהמלכות פוסלתה ואינה כלום: **מתני' רשות הגבוה בנסף.** בגמ' מפרש דמעות הקדש קונות: **בחזקה.** משיכה: **אמירתו לגבוה כו'.** מפרש בגמרא: **גמ' בבהמה.** קרבן לבור: עד

כיון שזכה זה בתחייב בחליפין ע) דיקא נמי דקתני כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור ש"מ ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע נעשה חליפין מאי כיצד ה"ק ע) פירות נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב בחליפין הניחא ע) לרב ששת דאמר פירות עבדי חליפין אלא לר"נ ע) דאמר א) פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר ה"ק יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מ"מ ע) סבר לה כר' יוחנן דאמר ע) דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה מילתא דשכיח לא גזרו בה רבנן ע) מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן ולר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה הניחא אי סבר לה כרב ששת דאמר פירות עבדי חליפין מתרץ כרב ששת אלא אי סבר לה כר"נ דאמר פירות לא עבדי חליפין ומטבע לא קני במאי מוקי לה על כרחך כרב ששת ס"ל: **מתני'** רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה ע) אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: **גמ'** ת"ר ג) כיצד רשות הגבוה בכסף גיזבר שנתן מעות בבהמה אפי' בהמה בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שימשוך כיצד ד) אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר ע) שור זה עולה בית זה הקדש אפי' בסוף העולם קנה ע) בהדיוט לא קנה עד

מטלטלין בעלמא הוו חליפין ולא מטבע אתא לאשמעינן דיקא נמי דלאו מטבע אתא לאשמעינן כו' מאי כיצד ה"ל למיתני כיצד החליף מעות בפרה ומשני ה"ק וכו' ותרתי אתא לאשמעינן נקט בריש מטבע והדר אשמעינן שאר מטלטלי ופירי נמי כו' כל מידי דלא הוי כלי פירי קרי ליה לענין חליפין ומשום דפירי שכיחי נקט פירי דמי שור בפרה או חמור בשור כיון שזכה זה נתחייב בחליפין דמי שור בפרה וכ"ש שור דעדיף טפי דמי לכלי שמשתמשין בו הניחא לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין אלא לר"נ מאי כיצד למאי דס"ד מעיקרא ואף למאי דאוקימנא השתא דמשכיח ומשני ה"ק יש דמים שהם כחליפין וכולה מתניתין חדא הוא ובמטבע עסקינן וה"ק כל הנעשה דמים באחת דהיינו מטבע פעמים שדמים קונות כמו חליפין דנעל ואף כשנתנוהו בתורת דמים כיצד החליף דמי שור בפרה כלומר מכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו המנה אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמיו אמר לו הן שמחה לו במנה אמר לו מוכר השור המעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה מעות הללו קונים בלא משיכת הפרה כחליפין עכ"ל ויש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ומפרשי דר"נ ורב ששת פליגי בפירי דוקא כגון פירות ממש או בשר שור ולא בשאר מטלטלין ומוליכין הסוגיא בתר מאי דס"ד מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר מטלטלין דעבדי חליפין ג"כ בשור מי קאמר ר"נ דעבדי חליפין ולאו מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בפרק הזהב (ב"מ דף מז.) דאמר קא נעל אין מידי אחריגא לא בשריפתן אפסיד ולא בהלכתן דאתכר להכי אוקמינהו בדשותיה להיות הפסד הסריפה עליו והשכר לחזור אם נתייקרו לתימסר נפשיה לגאולינהו: **במילתא דלא שכיחא.** שאר נתינת מעות במקח: **מילתא דלא שכיחא.** שיהא חייב לו הדמים קודם לכן: **משיכה מפורשת.** וליף להא מאו קנה מיד עמיתך ול"ש לא שכיחא מדשכיחא: **הניחא לי' סבר לה כרב ששת.** דשאר מטלטלין שאינן כלי נעשה חליפין מוקי לתמתיתין כרב ששת כל הנישוס כדאוקימנא דהא אתא לאשמעינן: **אלא לי' סבר לה כרב נחמן.** דאמר נעל דוקא דהוא כלי: **ומטבע לא קני.** לר"ל מדאורייתא דנימא יש דמים שהם כחליפין לאוקמי אדאורייתא במלתא דלא שכיח כדאוקמה ר"נ היכי מתרץ לה למתניתין דין לדסליק אדעתין מעיקרא דין למאי דאוקימנא. יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ואמרי פלוגתא דר"נ ורב ששת בפירי דוקא ולא בשאר מטלטלין ומוליכין שיטת הסוגיא בתר מאי דסליק אדעתא מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר כ) מטלטלין ולאו מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בהזהב (דף מז.) דאמר קא נעל ע) אין מידי אחריגא לא ע) לא טעמא דרב ששת מלקיים כל דבר ע) בכל דבר ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה כ) שהמלכות פוסלתה ואינה כלום: **מתני' רשות הגבוה בכסף.** בגמ' מפרש דמעות הקדש קונות: **בחזקה.** משיכה: **אמירתו לגבוה כו'.** מפרש בגמרא: **גמ' בבהמה.** קרבן לבור: עד

ליה דליקה לא טרח לאצולינהו סבר לא בשריפתן אפסיד ולא בהלכתן דאתכר להכי אוקמינהו בדשותיה להיות הפסד הסריפה עליו והשכר לחזור אם נתייקרו לתימסר נפשיה לגאולינהו: **במילתא דלא שכיחא.** שאר נתינת מעות במקח: **מילתא דלא שכיחא.** שיהא חייב לו הדמים קודם לכן: **משיכה מפורשת.** וליף להא מאו קנה מיד עמיתך ול"ש לא שכיחא מדשכיחא: **הניחא לי' סבר לה כרב ששת.** דשאר מטלטלין שאינן כלי נעשה חליפין מוקי לתמתיתין כרב ששת כל הנישוס כדאוקימנא דהא אתא לאשמעינן: **אלא לי' סבר לה כרב נחמן.** דאמר נעל דוקא דהוא כלי: **ומטבע לא קני.** לר"ל מדאורייתא דנימא יש דמים שהם כחליפין לאוקמי אדאורייתא במלתא דלא שכיח כדאוקמה ר"נ היכי מתרץ לה למתניתין דין לדסליק אדעתין מעיקרא דין למאי דאוקימנא. יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ואמרי פלוגתא דר"נ ורב ששת בפירי דוקא ולא בשאר מטלטלין ומוליכין שיטת הסוגיא בתר מאי דסליק אדעתא מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר מטלטלין ולאו מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בהזהב (דף מז.) דאמר קא נעל ע) אין מידי אחריגא לא ע) לא טעמא דרב ששת מלקיים כל דבר ע) בכל דבר ומטבע היינו טעמא דלא עביד חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה כ) שהמלכות פוסלתה ואינה כלום: **מתני' רשות הגבוה בכסף.** בגמ' מפרש דמעות הקדש קונות: **בחזקה.** משיכה: **אמירתו לגבוה כו'.** מפרש בגמרא: **גמ' בבהמה.** קרבן לבור: עד

ביניתא ואשכח בה מרגניתא ואמטייה לגבור דהקדש ואמרה ליה דביתהו לא תשיימה את דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט.

* צ"ל לא מצי למימר דיש דמים שהן כחליפין (ד"ו).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עד שימשוך. בשור: ויחזיק. בבית: משכו. הדיוט (ט) חפץ של הקדש מיד הגזבר במנה: **ולא הספיק לפדותו.** כלומר לתת דמיו לגזבר: **נותן מאתים.** כי אייקר ברשות הקדש אייקר הואיל ולא נתן המעות: **לא יהא כח הדיוט כו'.** שאם משכו מיד הדיוט יצאם כל מעותיו דקנאו במשיכה וברשותו הוא דזל: **פדאו.** נתן את המעות: **מתני' כל מצות האב כו'.** בגמ' מפרש לכולה מתני': **שהזמן גרמא.** שהזמן גורם (כ) לה שתבא: **חוץ מבל תקיף.** פאת הראש: **ובל תשחית.** פאת זקן: **ובל תטמא.** דכהנים: **גמ' אי נימא דמיחייב ברא למיעבד לאבא.** והכי משמע כל מצות שהבן מצווה על אביו נשים פטורות במצוה: **אימא אמו ואביו תיראו תרי לאו שנים.** לשנים הוא דאומר: **המוטלות (עליו) על האב.** כגון הנך דמפרש בברייתא ללמדו תורה ולמולו ולפדותו בה' סלעים אם בכור הוא ולהשיאו אשה (ד) וכולה יליף ואזיל מקראי: **אף בשביעו בנבר.** שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט: **ליסעות ס"ד.** והלא יש ולא למדו כלום: **לאיתו מלמדו ליסעות.** דכיון דאין לו אומנות ויחסר לאמו יצא בפרשת דרכים וילסטם את הבריות: (ה) **לאשר לוה אותו.** ולא את שרה: **מיחייב איהו.** כשיגדל: **אשכחן מיד.** לאברהם נאמר כן: **אינו אלא נשון זיהו.** שיהא מהיר וזריז בדבר ונוהג מיד ונוהג לדורות: **תיפדה תפדה כו'.** כלומר קרי ביה (ו) תפדה: **ואיהי מנלן דלא מיפקדא.** איהי אמו מנין שאינה מצווה לפדות את בנה דכיון דמצות עשה שלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטה: **לפדות את עצמו.** כשהוא בכור ולא פדאו אביו: **ואיהי מנלן דלא מיחייבה.** נהי דאביה איהו מצווה לפדותה דכתיב בכור בניך אימא איהי תפדה נפשה דכתיב אלא דהא קרינן ביה תפדה אלמא מצוה אבדא נמי רמיא והך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא: **כל שאחריה כו'.** שאב: **הוא לפדות.** שלא פדאו אביו: כל

משכו במאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. וא"ת מיפוק ליה מטעם דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור[א] בו וי"ל כיון דבטעות היה כמו הכא שלא היה סבור שישתה השער לא הוי כמסירה להדיוט וקשה דאמר בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלג:) גבי בנו של יוסף בן יועזר דאשכח מרגניתא אמרה ליה דביתהו זיל מוכרה לגזבר דהקדש ולא תשיימת את דאמירה לגבוה כמסירה ולהדיוט ואמאי הא שומא בטעות הוא אם יאמר לתתה פחותה משויה וי"ל בדבר שאין שומתו ידועה כגון מרגניתא[ב] גומר בדעתו אפי' משווה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות מ"ג י"ל דהתם כששם אותה בפחות משוויה מתכוונין לותר להקדש א"כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין לותר כלל כשמשכו במאתים שכך היה שוה באותה שעה ולא שייך אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט[ב] **: אבל הדיוט לאו במי שפרע קאי.** וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא מי שפרע היכא דיהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה דאמר פרק הניזקין (גיטין ד' נב.[ג]) דימאי הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספים[ג] דקא יהיב דמי ליתמי אפילו וזל א]אין לוקח יכול לחזור בו אייקור יתמי יכלו לחזור בהם אלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש ואמאי והא בהדיוט נמי איכא דמי שפרע[ג] וי"ל דלא דמי דהתם גבי יתמי מדאלוייתא דינם בהדיוט וא"כ אינם קוים[ד] בלא משיכה אלא שייפו חכמים כחם[ה] לעשות כהקדש שיהו קוים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים אוקימנה[ו] אדיהא אע"ג דהדיוט קאי במי שפרע כדי שלא יהיה כח הדיוט חמור מכח הקדש ולא דמי דהתם חכמים כי לולי התקנה היו חוזרים בהם אפי' קבלו המעות[ד] כיון שלא משך אבל הקדש דמדאלוייתא הוא דמקני בכספא אבל רבנן תקנו משיכה להרויחן שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו אלא מ"כ מקבל עליו מי שפרע נוקמיה אדייניה בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף: **אותו ולא אותה.** וא"ת למ"ל קרא תיפוק ליה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא שיגמול בשמיני לגידתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא[ה] וא"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (יבמות דף עב.) וי"ל דאתיא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בלילה: **ואיהי מנא לן דלא מיחייבה למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה.** ואם תאמר תיפוק ליה משום דכתיב כל בכור בניך תפדה דמשמע בניך ולא בנותיך ויש לומר דס"ד בכור בניך אב מייב לפדות ולא נקבה אבל הנקבה תפדה עצמה להכי איצטריך להאי קרא: **ותזיל**

ביה אמירתה לגבוה שהרי לא אמר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא מ"ד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אמרינן במה שהוא תחת ידו שהוא יכול למוסרו, אבל מה שאינו תחת ידו לא הוי כלום אפילו הקדישו אינו קדוש ומשום הכי אצטריך משכו, דהא אפילו אין המעות בידו נתחייב בהן. משום הכי נקט פדאו במאתים לסברא דילן להודיע שנתן המעות ולסברא אחרינא להודיע שהמעות ברשותו ונתנם, וה"א אפילו לא נתנם אם הם תחת ידו דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ולפירושא קמא

משום סיפא נקט ליה כשהוקיר דדוקא כשנתן מעות אין הגזבר חוזר אבל לא נתן מעות חוזר. **הכא** נמי נימא. דהא לעיל אע"ג דאין קנין הקדש במשיכה אמרינן לתועלת הקדש דקנה, הכא נמי אע"ג דקנין הקדש בכסף, לתועלת הקדש נימא דלא קנה משום לא יהא כח הדיוט. **אטו.** כלומר וכי הדיוט רשאי לחזור בו והא אם יחזור בו יקבל עליו מי שפרע, הילכך גזבר לא יחזור בו וקנה הפודה שהרי תורה זכתה לו שיקנה בכסף, ומהדיוט נמי קנה כל כך שאם רוצה לחזור יקבל עליו מי שפרע. אבל לאו לחזומרא דכל היכא דאיכא מי שפרע להדיוט לא יחזור בו גזבר, דתנן בשקלים פ"ד ומתניא בפרק הזהב [ב"מ נז, ב] המקבל עליו לספק סלתות מד' סאין בסלע ועמדו שלש סאין בסלע ועמדו ג' סאין בסלע והחלו ועמדו מאתים ונותן מאתים שיד הקדש על העליונה, ואע"ג דבהדיוט איכא מי שפרע אם יחזור בו הלוקח. וזה ראיה דבבא קמייתא דאמרינן קנה דוקא כשלא הוזל אבל אם הוזל חוזר בו הגזבר ואינו מקבל עליו מי שפרע שיפה כח הקדש מכח הדיוט, אבל כשקנה הדיוט מגזבר ונתן כסף אע"פ שהוקר קנה שהתורה אמרה שיקנו ההקדש בכסף. **נשים פטורות.** וכי הבת פטורה מכבוד אב ואם. **שנים.** שהזהיר הבן והבת. **תנינא.** תנן במתני' מה ששנו בברייתא. **לסטות.** שמתוך שאין לו אומנות [גורם לו] להיות מלסטם את הבריות. **לכם.** רבים משמע והיינו ב"ד. **אשר לא ימול ונכרתה.** אלמא הוא מצווה. **תפדה.** קרי ביה תפדה דלא מחייבא לפדות את בנה דלא מפקדא בפרקונה דידה.

(ט) מעשר שני פ"ד מ"ו תוספתא דערכין פ"ד ה"ב, ג) [ע' תוס' שבת קכח. ד"ה ונתן], ג) גיטין נב., ד) [ב"מ מד ע"ב], ה) תוספתא דסוטה פ"ב ה"ח [וברכות כ: שבת סב. עירובין כ:. תוגיגה ד. ר"ה ב. מנחות מנ. וע"ע תוספתא דקדושין פ"א ה"ח], ו) [ויקרא יט, ח], ז) [שם], ח) [שם כח, ח], ט) [לקמן ל:], י) תוספתא דקידושין פ"א ה"ח מכילתא סוף פ' נח [לקמן ל:], כ) [לקמן פב ע"א ע"ש], ל) [בכתי': בנכר. (וכדלקמן ל ע"ב)], מ) [בדפו"ר מהלוה], נ) [בכתי': למיפרק נפשיה], ס) ["פדה" ליתא בכתי'. וכדפו"ר מיפדה. וכ"ה ברש"י וכעי"ז בתי"ף ורא"ש. ועיין רש"ל, רש"ש, ובר"ש מדעסמוק], ע) בכורות מט: (תוספתא דבכורות פ"ב) [ע' תוס' בכורות פ"ו ה"ג], פ) [ברש"י שבתי"ף: לאחזן], צ) [ברש"י שבתי"ף: למצוה], ק) [י"ל ומולטו. (רש"ל)], ר) [י"ל אחר ד"ה מחייב], ש) [ע' תוס' לעיל ט ע"ב ד"ה והלכתא], ת) [וע"ע תוס' ב"ב קנג: ד"ה ולא], א) [שם ד"ה יהבי], ב) [י"ל קוים מהם בלא. (ר"ש מדעסוק)], ג) [בתוס' הרא"ש: לעשותם], ד) [בדפו"ר: לדיוקם].

תורה אור השלם

1. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְּקֻדָּשׁ אוֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
2. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג
3. וַיְמַל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים:

בראשית כא ד

4. זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר:

בראשית יז י

5. וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יָמוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר: בראשית יז יד
6. וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֻהוּ וְאַמְּצֻהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה:

דברים ג כח

7. אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָהָלְאָה לְדֹרֹתֵיכֶם: במדבר טו כג
8. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
9. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פְּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

מוסף רש"י

מאי טעמא ונתן הכסף רקם לו. אין הקדש נקנה ממשיכה דכתיב כיה ויסף ממשית כסף ערכך עליו וקם לו ואין שטר וחזקה קונין קרקעותיו ולא משיכה את המטלטלין (לקמן נד:). **שהזמן גרמא.** דליכא שעתא דלא ממייב בה (לקמן לד.). **וכל מצות לא תעשה וכו' ואחד הנשים חייבים.** דהשתא הכתוב אשה נאמר לכל עונשין שבתורה (ברכות כ:). **דמחייב ברא למיעבד לאבא.** כגון כהן ומולה (לקמן ל.). **שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו.** מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמא ומצות בנו עליו (בכורות מט.).

דש א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ב:

שה ב ג ד מיי' פי"ב מהל' ע"ז הל"ה:

שו ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הל"ו:

שז ו מיי' פ"ד מהל' מלוה הל"ג:

שח ז מיי' פי"ח מהל' כלאים הל"ט:

שט ח מיי' פ"ד מהל' מ"מ הל"ב:

שי י מיי' פ"ד מהל' מלוה הל"ב:

שיא כ טוש"ע שם בהג"ה:

שיב ל מיי' פי"ח מהל' כלאים הל"ב:

שיג מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' טו:

שיד נ מיי' שם הל"ח טוש"ע שם ס"ח:

שטו ס מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' טו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה תיפדה וכו' קרי ביה תִּפְדֶּה: (ו) תוס' ד"ה אמו וכו' בכספים דהיכא דקא יהיב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה אמו כו' דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל אין כו'. נלענ"ד לממוק מלא אין ע"פ הסוגיא דגיטין יעוש"ה ודו"ק:

מוסף תוספות

א. אפילו לא משכו נמי כיון שאמר לפדותו במאתים. תוס' ב"ב קנג: ב. כי לא אמר לקנות רק שוה בשוה. **סס.** ג. בתוס' גיטין דף נב. מקשה בנ"ש. גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט. ד. ולא קיימי אפי' במי שפרע. **סס.** ה. כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא [מ]שלשים, וקרי ליה לקמן בפירקין (לד.) מ"ש שלא הזמן גרמא. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

עד שימשוך. המטלטלין ויחזיק בקרקע. משכו. חפץ של הקדש שהגזבר מכרה. ליתן המעות. **ונתן הכספ.** גבי הקדש כתיב שאין אדם קונה מן ההקדש אלא בכספ. משכו במאתים. איכא מאן דמפרש שלא דבר כלום אלא ששאל לגזבר בכמה כסף תתן לי זה החפץ ואמר לו הגזבר במאתים ועמד ומשכו. אבל אם אמר לו מאתים אתן לך אינו יכול לחזור בו אע"פ שלא משך, דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. והעיקר דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' אלא במה שהוא נותן לגבוה כגון שור זה עולה כדאמרינן כיצד אמירתו לגבוה וכו', אבל מה שהוא אומר ליתן לא שייך

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ואזיל כהן וטריף להו משעבדי. כלומר בני חרי פריק ליה לבריה שאם היה פודה עצמו בני חרי לא היה פודה בנו וממשעבדי דמיירי שנתעבדו קודם שנולד הבן ולכך מקדים פדיון בנו ואין כאן אותה הלקוחות דמלות בנו עליו יותר ממלות [פ] גופו כפ"ה וק' דלדרכה יש אותה הלקוחות דמלות גופו עדיף ויאמרו [ג] פדה את עצמך בתחלה ואם יאמר אפדה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום בני חרי [ד] ואפי' פדה בנו בכור מבני חרי יאמרו לכהן הנתנו לך מקום לגבות ממנו אותם חמש בני חורין ולכך פירש ר"י דמייריי כגון דאיכא חמש משועבדי' מילתא שעשאן אפוטיקי לכהן בעבור יעקב בנו ואח"כ מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ובנו לפדות ואין להם אלא ה' סלעים מבני חרי [ה] ור' יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי והיו לו אפותקאות בשטר לכהן קודם ולכך גובה מהן אע"פ שיש בני חרי ליעקב לפי שמלותו על נכסי אביו יותר מעל נכסי עצמו דחוב האב על נכסי האב ולא על נכסי הבן ואינם יכולים לומר הנתנו לך מקום בנכסי יעקב שאין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע הלשון דקתני שזה מלותו על אביו [א]: **האי** לן **והא** להו. פי' בקונטרס בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים מן למקומם אין לרבי הבית מוטל עליהם ושא אשה דהוה ליה בלא הרהור ואח"כ לומד תורה הא להו לבני א"י הלומדים במקומם אם ושא אשה יהו כל לרבי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו וקשה לר"ת דמשמע דקאמר שמואל דושא אשה תחלה כדי להיות בלא הרהור ומוקי לה למילתיה בבני בבל א"כ אכתי איכא הרהור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומן ועוד קשה אחר שנשא אשה היאך יצא חוץ למקומו ללמוד והלא הוא צריך לחזור אחר מזונות אשתו ובניו ובפ"ק דגיטין (דף ו:) אשכחן דשלח רבי אביתר בני אדם הנאים משם לכאן הם מקיימין בעצמן ויתנו את הילד בזונה ואת הילדה מכרו ביין [ו] פירוש שלריכין בניו ובנותיו להתמשכן בעבור מזונותיהן משמע שאין עושים יפה שהולכים ללמוד חוץ למקומן על כן נראה לר"ת איפכא דר' יוחנן דאמר ריחים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר שאינו יכול להניח אשתו וילך וילמוד תורה [ב] ועוד שהם [ד] עייפים [ג] ושמואל דאמר ושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיהולכים ללמוד במקומם וגם הם עשירים [ד] וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטהרה ומיהו פעמים שגם בני א"י היו יולאים חוץ למקומם לבבל ללמוד תורה אלא רוצה היו לומדים במקומם ואין תימה אם שמואל שהיה מבני בבל דמורה לבני א"י שהיו לפניו תלמידים מבני א"י שהיה מדבר להם ור' יוחנן אע"פ שהיה מא"י היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל וכן מלינו בפ"ק דשבת (דף ט:) גבי מאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול

נר מצוה

שמז א מיי' פי"ח מהלכות בכורים הלכה ג סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סימן שה סעיף טו:

שיז ב מיי' שם הל"ד:

שיח ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעי' ח:

שיט ד מיי' פ"ח מהל' ת"ת הל"ג סמג עשין יב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ח:

שכ ה ו ז מיי' שם הל' טוש"ע שם סי' רמו סעי' ו בהג"ה:

שכא ח ט מיי' שם הל"ד טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ב:

שכב י מיי' שם הל"ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' ב:

שכג כ מיי' פט"ו מהל' אישות הל"ג סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' ג סעי' ג:

מוסף רש"י

מלוה הכתוב בתורה. כגון פדיון הבן ה' סלעים חמי ליה רחמנא לכהן (בכורות מח:). **בהני** חמש פריק לבריה. דלו' יהיו בני חורין משום פדיון דיליה תו לא מיפריק בנו דשמא שיעבוד הלקוחות קדם לגיתת בנו (בכורות מט:). **ואזיל כהן וטרף לחמש משועבדים לדידיה.** חמש סלעים דיליה אזיל כהן וטרף ממשעבדי שהרי שיעבודו של כהן קדם שיהיו דקאמר שמלותו על אביו לגומר שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן (שם). **לאו כתובה בשטר דמיא.** ואי יהיו בני חורי בשביל פדיון בנו תו לא מיפריק איהו לכהן לא מלי טריף לקוחות (שם). **פטר רחם.** שפטח את הרחם תחילה כמו פוטר מים לאשת מדון וכן יפטירו בשפה יפתמו שפתים (שמות יג ב). **אפילו ביממא הוו מיתזקי.** מלויין בו מזיקין (לקמן לט:).

תוס' ר"י הזקן

כל שאהבים. שהאב מצווה לפדותו. חמש משועבדים. ששעבד יעקב *אחר שנולד ראובן ויש ביד ראובן סלעים בני חורין לפדות חנוך. לפדות [וכו'] ולעלות. כלומר ואין בידו כדאי לזה ולזה ששתי מצות אלו צריכים הוצאה, לפדות צריך חמש סלעים לכהן ולעלות צריך מעות להוצאת הדרך. עולה לרגל. במעות שבידו וכשתמצא ידו יפדה בנו מפני שהיא מצוה שאינה עוברת. והלכה כרבנן והביא זה הר"ם במתנות שבגבולין פי"א [מהל' בכורים ה"ד]. אבל בשאר מצות מודו ליה לר' יהודה דטעמא קאמר. ושמעינן מיהא דבשאר מילי עביד מצוה עוברת ברישא לדברי הכל. וביארנו זה במועד קטן פ"ק בתכלית הביאור [ד]. **ואם אי אפשר.** שיצרו מתגבר עליו. **הא לן.** פי' בני בבל שהולכים חוץ לעירם ללמוד תורה אין צרכי הבית מוטלין עליהם הילכך ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה, אבל בני ארץ ישראל שלומדים תורה במקומם אם ישאו אשה תחלה צרכי הבית מוטלים עליהם ונתבטל. ומסתברא דהכי פירושא, הא לן שיצרנו מתגבר עלינו, הא להו שמתוך שהם חפצים בתורה אין יצרם מתגבר עליהם. והשתא לא פליגי שמואל ור' יוחנן עם הברייתא. וכן נראה מפי' הר"ם פ"א [מהל' ת"ת ה"ה].

* אולי צ"ל ששעבד יעקב קודם שנולד ראובן ויש ביד יעקב ה' סלעים לפדות ראובן בנו. ועי' בתוס' ד"ה ואזיל מש"כ בש"כ בדם ר"י.

מסורת הש"ס

(א) כל היכא דליכא אלא חמש סלעים אהוא קודם לבנו מאי טעמא מצוה דגופיה עדיפא כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין בר"ר יהודה סבר גמלוה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן גוטרף ליה לחמש משועבדים לדידיה ורבנן סברי מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף דתת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל בפודה את בנו ואחר כך עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו בשזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת בשלמא לר' יהודה כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו דאמר קרא בכל בכור בנך תפדה והדר לא יראו פני ריקם בתת"ר מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים גשחייב לפדות כולן תל"ל כל בכור בנך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא מהו דתימא נילף בכור בכור מנחלה מה להלן ראשית אונו אף כאן ראשית אונו קמ"ל: ללמדו תורה: מנלן דכתיב בולמדתם אותם את בניכם והיכא דלא אגמריה אבוה דמיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב בולמדתם איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב ולימדתם ולמדתם הכל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואיהי מנלן דלא מיחייבה למילף נפשה דכתיב ולימדתם ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם תל"ר הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר בם בנו זריז וממולה ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה אל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא שמע אביי דקא הוה אתי הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי דכי הוו עיילי בתרין אפי' ביממא הוו מיתזקי אמר להו לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא בעל בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישוותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה אמר להו למחר אי בלא איתרחיש ניסא סכינתין בת"ר ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה באמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה בולא פליגי הא לן והא להו: משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פרים סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת רב הונא לטעמיה דאמר בבן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון בשהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה

לא הילא. דלית ליה נכסי אלא ה' סלעים: **ולכתובה בשטר דמיא.** ובפדיון עצמו היה מחוייב קודם ששעבד קרקעותיו ויטרוף את הלקוחות הילכך בחמש בני חרי דאיכא פריק לבריה דאין זה אותה [ה] שהרי מלות בנו עליו יותר ממלותו: **ואזיל כהן וטריף.** לקוחות על פדיון עצמו: **לאו לכתובה בשטר דמי.** ואינו גובה ממשועבדים: **דכתיב ולמדתם.** קרא אחרינא הוא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (דברים ה): **דלא מיחייבה.** ללמד את בתה דכתיב ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם לאקושיהו דלא מיפקדא ר' ללמוד [ו]: **אחריס.** האב: **אם היה בנו זריז.** והאב רואה שיצליח [ז] ממנו ואין לו סיפוק נכסים שילמדו שניסם ילמוד בנו והוא יטריח אחר מזונות ויספיקנו: **כי רבנן.** בהמ"ד רחוק מן הישוב הוה: **לא ליתיב ליה אינש אושפיזא.** לרב אחא ועל כרחו ילין בבית המדרש ומתוך מסירותו יעשה לו כם ויהרוג את המזיק: **בת.** לן: **אידמי ליה.** מזיק: **כתנינא דשבע ריש.** שהיו לו שבע גולגולות: **כל כריעה דכרע.** רב אחא ומתפלל על אותו מזיק נתר חד ריש: **סכינתין.** סכנתם אותי: **הא לן הא להו.** בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין לרבי הבית מוטלים עליו ושא אשה דהוה בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה: **להו.** לבני א"י הלומדים במקומם אם ושא אשה יהו לרבי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו: **חזייה.** רב הונא לרב המנונא: **דלא פרים סודר.** כדרך הנשואין שהיו רגילין לכסות ראשן:

הוה

מסורת הש"ס

(ה) ל"ע בבכורות מח. דס"ל לר"י התם איפכא [ע"ש בתוס' ד"ה ודל"ע וכו' תמלא ישוב נכון על קושיא זאת], (ו) [לעיל יג: וש"נ], (ז) [ע' תוס' שבועות ד: ד"ה בכלן], (ח) תוספתא דבכורות פ"ו ה"ג [ע"ש], (ט) ברכות מ., (י) מכילתא סוף פ' בא, (כ) [שמות יג, ב], (מא) [דברים כא, טז], (מב) [שם שם ז], (מג) [עי' ב"ב כא ע"א], (מד) [לקמן ג.], (מה) תוספתא דבכורות פ"ו ה"ג, (מו) פ"א ומגילה וגי' ע"ש ומוגלת, (מז) [בכת"י נוסף: לא אוסקם אינש דיהיב ליה אוסקפיזא], (מח) [בכת"י: אי לאו דאיתרחיש לי ניסא], (מט) תוספתא שם ע"ש, (נ) מנחות קי., (נא) ב"ב קמו. ברכות ה: מד. שבת ט: ביצה ה. יד: תענית ד: סוכה לו. מה. יומא כא: ב"מ קז., (נב) [בדפו"ר: שהגישו], (נג) [ל"ל ללמד. (רש"ש. ולגא כהכ"מ)], (נד) [בכת"י שבריר"ף נוסף: יותר], (נה) [בדפו"ר נוסף: שמלותו על אביו דמלות [ל"ל ומלות, רש"ל] בנו עליו], (נו) [ניטין מח ע"ב], (נז) [ע' תוס' שבועות ד: ד"ה בבל], (נח) [יומא לד], (נט) [לקמן מט ע"ב], (ס) [דף מ ע"ב],

תורה אור השלם

1. **פִּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בֶשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם:** שמות לד כ
2. **וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:** דברים יא יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ככתובה וכו' ולאין זה אותה הלקוחות שהרי: (ב) ד"ה דלא מיחייבה וכו' ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם וכו' ללמוד אחרים הס"ל ואח"כ מ"ה הוא האב: (ג) תוס' ד"ה ואזיל וכו' ויאמרו לו פדה וכו' יאמרו לו אין:

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש כתוב. ובהא ניחא נמי דקאמר ר' יהודה בנו קודמו שמצותו על אביו והא אמרינן דלכו"ע מצוה דגופיה עדיפא אלא ודאי ה"פ שמצותו על אביו ויכול הכהן לגבות פדיון עצמו מנכסים שישעבד אביו. ועי' מהרש"א על רש"י ד"ה כמתוכין. ב. מההיא דרבי אביתר. ריטב"א. ג. ומכיון שנשא אשה אינם יכולים ללמוד בעירם מפני שצריכין לטרוח אחר פרנסתן. שם. (עי' מהרש"א). ד. ויש להם ספק ללמוד אחר שנשאו ולא היו צריכין לטרוח בתר מזונם. שם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

הוה אמינא ליה לשטן גירא בעיניך. כלומר הייתי מתגרה בו ושטן הוא יצר הרע ולא אירא שיחטיאני: **אדידך על צואר דבריך.** בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחתך הסיאו אשה: **משיסתר.** שניו הגיע זמן לכנוס ויותר מעשרין ותרתין אל תתאחרו.

הוה אמינא [ז]לשטן גירא בעיניך א"ל רבא לר' נתן בר אמי אדידך על צוארי דבריך משיתסר ועד עשרים ותרתי ואמרי לה מתמני סרי עד עשרים וארבעה כתנאי [1]חנוך לנער על פי דרכו ר' יהודה ורבי נחמיה חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה: עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה אמר רב יהודה אמר שמואל כגון זבולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות מיתיבי למדו מקרא אין מלמדו משנה ואמר רבא מקרא זו תורה כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו ולא כזבולון בן דן דאילו התם [א]מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות ואילו הכא מקרא לבד ואבי אביו מי מיחייב והתניא [2]ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים [3]והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין [ב]ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך א"כ מה ת"ל בניכם בניכם [ג]ולא בנותיכם [ג]אמר ריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב [4]ושננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם [ג]לעולם [ה]ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד מי יודע כמה חיי [ד]לא צריכא ליומי לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו [5]דגחון חציין של אותיות של ס"ת [6]דרש דרש חציין של תיבות [7]והתגלח [ו]של פסוקים [8]ירכסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים [9]והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים בעי רב יוסף וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל [ז]ניתי ס"ת ואימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה [ח]לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאינן בעי רב יוסף והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנוי' בפסוקי נמי לא בקיאינן [ח]דכי אתא רב אחא בר אדא אמר במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי [10]ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן תנו רבנן [ט]חמשת[ב] אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת יתר עליו תהלים שמונה חסר [א] ממנו דברי הימים שמונה [ט]תנו רבנן ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו מיד [מ]שנאמר אמור

משיטול ידיו ורבי חנינא אמר משיתיר חגורו ומפרש התם הא לן והא להו וע"כ רבי חנינא לע"ג שהיה מאדון שהיה מדבר לתלמידים שלפניו מבגל כדאמרי' התם הני חברין בבלאי כיון דשרו המנייהו לא מטרחי להו משמע דבני בבל היו רגילין בהתרת חגורה ומיהו קשה מהא דאמר בפרק כילד מברכין (ברכות דף מד.[ד]) דקאמר רב חסדא על האדון ועל פירותיה ורבי יוחנן אמר על האדון ועל הפירות[א] ופריך עליה דרב חסדא אינהו אכלי ואנן מברכים ומשני איפוך ומאי קושיא דלמא רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מת"י ור' יוחנן לבני בבל כמו בכל דוכתי וי"ל דקיס להו דלא הוו באותה שעה תלמידי דרב חסדא מתלמידי מ"י ומיהו גרלה לה"ר יצחק דמההיא דכילד מברכין ל"ק מידי דשאני עניו אכילה וברכות דדין הוא לכל אדם שיברך לפי המנהג של מקום שהוא [ה]שם אפי' לא תמצא גמרא מאותו מקום ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה מבבל [ו]ולמה מברכין על פירותיה דמשמע היינו פירות של מ"י: [ז]**יתר עליו תהלים שמונה כו'.** תימה דע"כ במומש יש יותר דאפילו אם יהיו פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד אינו כ"כ כמו שיש במומש. ת"י]: **לא צריכא ליומי.** פירש בקונטרס ימי השבת כלומר שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים גמרא[ב] ולא נהירא דא"כ אכתי הוה מצי למיפרך מי ידע כמה חיי וי"ל לפרש בכל יום ויום עצמו ישלש על כן תיקן בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה לומר מקרא ומשנה וגמרא[ג] ור"ת פי' שאם סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (דף כד.[ג]) בבל בלולה במקרא במשנה ובגמרא דגמרת בבל בלול מכולם[ד]:

נקראו סופרים. פי' בקונטרס לכתיב ומשפחות סופרים יושבי יעבץ ובירושלמי (שקלים פ"ה) מפרש שעשו כל התורה כולה מספרות כגון אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (שבת דף עג.) ואלעבה אבות מזיקין (ב"ק דף ב.) וכיוצא בהם: **אל תגמגם ותאמר לו.** והא דאמר באלו מציאות (ב"מ דף כג:[ד]) דלוכא מרבנן משני בדיבוריה במסכ' אומר ר"ת דהיינו אם שואלים אותו אם למדה מסכת זו אל יתגאה לומר שלמדה כלומר למדתי הרבה אבל אם שואלים אותו דבר הלכה או שריכין לגמוד ממנו מסכ' צריך שיהיו מחודדים בפיו שלא יגמגם בדבר ולא דמי להא דאמר מר (מסכת ד"א זוטא פ"ג) למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז דהיינו במילי דעלמא ואפילו בדברי תורה לא יאמר יודע אני דבר להתפאר בו בכך אלא מה שיודע יורה וילמוד לתלמידים:

א [מיי' פ"ג מהל' ת"ת הל"ז טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ו]:

שבת ב מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה כ סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ג:

שבת ג ד מיי' שם הל"ח וסמג שם שם טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף ד:

תורה אור השלם

1. חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה: משלי כב ו
2. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
דברים יא יט
3. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וְשָׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בָנֶיךָ:
דברים ד ט
4. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז
5. כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: ויקרא יא מב
6. וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרֹף וַיִּקְצֹף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:
ויקרא י טז
7. וְהִתְגַּלַּח וְאֶת הַנָּתָק לֹא יְגַלֵּחַ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנָּתָק שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית: ויקרא יג לג
8. יַכְרְסֶמְנָּה חֲזִיר מִיָּעַר וְזִיז שָׂדַי יִרְעֶנָּה:
תהלים פ יד
9. וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: תהלים עח לח
10. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ:
שמות יט ט

מוסף תוספות

א. ואמר התם לא פליגי הא לן הא להו. תוס' שבת ע: ב. ולשון ליומי דחקו לפרש כן. תוס' ע"ז יט: ג. פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן ובריתא דרבי ישמעאל. תוס' שם. ד. ובו אנו יוצאים ידי חובותינו. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

גירא. חץ, ומשל הוא. ידך על צוארא דבריך. כלומר דקדק אחריו שילך בדרך טובה שאם ילך בה בזה הזמן כל ימיו ילך בה דכתיב חנוך לנער על פי דרכו, הרגילהו בדרך ראויה לו גם כי יזקין לא יסור ממנה. ואית דמפרש ידך ממש, כלומר הכהו דרך תוכחה, והא דאמרינן [מו"ק יז, א] [ויקרא יט, יד] לאזהרה למכה בנו גדול, איירי דוקא במכה והולך.

הגהות הב"ח

(ז) רש"י ד"ה גמ' ל"ל קודם ד"ה לפיכך:

הגהות הגר"א

[א] חסר דניאל וד"ה כו' כל"ל:

מוסף רש"י

חנוך לנער על פי דרכו. לפי מה שתלמד לנער ותמנהו בדברים אם לטוב אם לרע גם כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כב ו). תלמוד. סברת טעמי המצוות שממנו יוצאה הוראה אצל המורים הורלה מן המשנה נקראו מבלי הטעם במס' סוטה (כב.) (ברכות ה.). לתת לב להבין קמיטות טעמי המשנה מה הם וכששמים קומבות זו אם זו יכין לתרץ שיהו שמיהן קיימות או לדעת דברי המנאים המולקים בדבר ומימה הא מני פלוני חכם הוא (ב"מ לג.). לא צריכא ליומי. ג' ימים מקרא וג' ימים משנה וכו' וכן כל שנוע ושנוע (עי"ז יט:). לא זזו משם. לא ידענו היכא איתמר ומיהו לענין ו"ו דגחון אתמר, מדפרכינן לה ומתלינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות, ש"מ לענין אותיות איתמר (שבת מח:).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות